

**ÅRSRAPPORT
FRA
RUSEPROSJEKTET
I
VARPA
2013**

TANGEN PRODUKTER

INNHOLD

Side	2	Innholdsfortegnelse
Side	3	Forord
Side	5	Kort oppsummering fra 2013
Side	11	Gjennomgang av årets drift av rusa i Varpa
Side	26	Ruseprosjektet i Varpa i 2014

Vedlegg i innbundet utgave:

Delrapport 1	Ruseprosjektet 2013
Delrapport 2	Ruseprosjektet 2013
Delrapport 3	Ruseprosjektet 2013

Forord

2013-sesongen var det 4. året på rad at rusa var i drift i Varpa fra vår til senhøst. Rusa var i drift fra 23. mai til og med 1. november.

FHL var i 2013 økonomisk med for 3. år på rad med støtte til ruseprosjektet, og også Fylkesmannen i Nordland bidro med litt økonomi til gjennomføringa av ruseprosjektet. Det viktigste fra Fylkesmannens side i denne sammenhengen er likevel den utvidete fisketillatelsen som gis slik at et så omfattende prosjekt lar seg gjennomføre i et anadromt vassdrag.

Ruseprosjektet i Varpa med Tangen Produkter sin omfattende driftsinnsats er helt avhengig av ei god økonomisk støtte hos oppdrettsnæringa, og tillatelse til drift hos Fylkesmannen i Nordland.

Det er derfor svært positivt å se den holdningen og interessen for et slikt prosjekt hos oppdrettsnæringa og på fylkesnivå.

Det er Tangen Produkter v/ Stig Tangen som står som faglig ansvarlig for alt arbeid knyttet til ruseprosjektet; søknader, telefoner, møter, praktisk gjennomføringa av rusedrifta og rapporter. Tangen Produkter leide inn en ekstra mann ei uke i feltarbeidet med rusa, og har hatt ekstra hjelp i forbindelse med utsetting og opptak av rusa.

Det var svært interessant å ha FHL v/ Marit Bærøe og Are Kvistad med en dag i juni på ei driftsøkt i rusa, og at de var med og så på fangstfella i laksetrappa i Sagfossen i Hamarøy.

Her skal FHL være med på tømning av rusa i Varpa

Det vil i denne rapporten, i den grad det er mulig, bli forsøkt å gjøre sammenligninger med de 3 forrige driftssesongene opp mot tall/fakta fra 2013.

Både Fylkesmannen i Nordland, DN, kommunene og oppdrettsnæringa har signalisert at de svært gjerne vil ha en videreføring av ruseprosjektet i Varpa. Tilbakemeldinger fra FHL gir mulighet for at det kan bli videre økonomisk støtte.

Ut fra innspill høsten 2013 til Tangen Produkter legges det i slutten av denne rapporten opp momenter for drift av ruseprosjektet i 2014.

Drag, desember 2013

Stig Tangen

Inngangen til ruseåpningen

KORT OPPSUMMERING FRA RUSEPROSJEKTET I VARPA 2013

Rusa ble satt ut 23. mai og tatt opp 1. november, dvs. en driftsperiode på 163 døgn (159 i 2012, 178 i 2011, 156 i 2010).

Fangsttall

Samlet fangst i rusa i 2013 inkl. ål og innlandsfisk var 687.

	<u>2013</u>	<u>2012</u>	<u>2011</u>	<u>2010</u>
Totalfangst:	687	1196	973	579
Villaks	366	813	370	275
Sjøørret	115	82	216	155
Oppdrettslaks	4	4	9	13
Regnbueørret	0	0	0	3
Pukkellaks	0	1	1	0
Innlandsørret	69	88	120	59
Innlandsrøye	106	129	66	25
Smolt	13	26	46	59
Ål	18	53	123	73

Innslag av oppdrettsfisk i forhold til total oppgang av anadrom fisk:

<u>2013</u>	<u>2012</u>	<u>2011</u>	<u>2010</u>
0,82 %	0,44%	1,5 %	2,9 %

Innslag av oppdrettsfisk i forhold til oppgang av laks:

<u>2013</u>	<u>2012</u>	<u>2011</u>	<u>2010</u>
1,08 %	0,49 %	2,4 %	4,7 %

Snittlengde på oppdrettslaks:

<u>2013</u>	<u>2012</u>	<u>2011</u>
787,5 mm	745 mm	606 mm

Gjenfangst av villaks

Det ble fastsatt helt sikkert at 29 laks i rusa i år var også klippet i 2012. 3,6 % av årets oppgang av laks ble også registrert i rusa i 2012. **Av oppgangen i 2013 var 7,9 % gytefisk også i fjor.**

I 2012 var dette tallet 5,7 % og i 2011 ca. 20 %.

Lus

Det ble registrert lus på 9,8 % av villaksen i 2013.

I 2012 var dette tallet 23,7 %, i 2011 3,5 %, i 2010 8,4 %.

Det ble ikke registrert lus på sjørreten i 2013.

I 2012 var dette tallet 2,4 %, i 2011 4,2 % og i 2010 0,6 %.

Av registrert oppdrettslaks i 2013 hadde ingen oppdrettslaks lus på seg.

I 2012 hadde 0 % av oppdrettslaksen lus, i 2011 11 % og i 2010 23,1 %.

Garnskader

Det ble registrert garnskader på 1,4 % av laksen i mai/juni, 0 % i juni/juli og 0 % i september/oktober.

Totalt hadde 1,09 % av laksen garnskader i 2013.

I 2012 var dette tallet 4,55 %, i 2011 0,81 % og i 2010 2,5 %.

Det har i perioden 2010 – 2013 ikke blitt registrert sjørret med garnskader.

Sportsfisket 2013

Fisketid: 1. juni – 31. august.

Kvotestørrelse: 3 laks pr. fisker i løpet av sesongen, ingen kvote på sjørret.

Det ble innrapportert **29 laks** (25 stk under 3 kg og 4 stk mellom 3 og 6 kg).

Antall kilo: 59,7, snittvekt på 2,06 kg.

Det ble fisket **26 sjørret**, samlet vekt 21,2 kg og snittvekt 0,82 kg.

Tilbakeleveringsprosenten av fiskekort var 80,7 %.

Tallene fra sportsfiskerne indikerer at disse fisket 7,9 % av oppgått laks i 2013 og 22,6 % av oppgått sjøørret.

Oversikt over fangster i 2013 og tidligere år:

	Antall laks	vekt i kilo	snittvekt	Ant. sjøørret	vekt /kg	snittvekt/kg
2013:	29	59,7	2,06 kg	26	21,2	0,82 kg
2012:	31	70,3	2,3 kg	14	9,8	0,7 kg
2011:	21	46,2	2,2 kg	41	31,9	0,78 kg
2010:	29	63,8	2,2 kg	26	29,9	1,15 kg

Sportsfiskernes fangst i forhold til oppgang av fisk:

	<u>Laks</u>	<u>Sjøørret</u>
2013:	7,9 %	22,6 %
2012:	3,8 %	17,1 %
2011:	5,7 %	19,0 %
2010:	10,5 %	16,8 %

Arbeid/tidsbruk

All villaks og sjøørret ble målt lengde, tatt skjellprøver av, registrert lus og antall lus, om fisken hadde vært merket i rusa tidligere år, klippet i øvre del av sporen og sluppet ut igjen.

Oppdrettsfisk ble tatt ut av vassdraget, registrert vekt og lengde, tatt skjellprøver av og registrert lus. All ål ble registrert.

I tillegg ble alt av sårskader, gytefisk; han/hunfisk og garnskader på fisk registrert.

Tidsbruken i dette prosjektet er stort. Det går mye tid til feltarbeidet, både til tilsyn/tømming, flytting av rusa, rengjøring flere ganger i løpet av sesongen, og utsetting og opptaking av rusa tar tid. I tillegg utarbeides det 3 delrapporter og en årsrapport.

I 2013 var det 163 felt-/driftsdøgn. I alt har det blitt brukt 1141 timer til selve driften av rusa (tilsyn/tømming/registrering), i tillegg utsetting, opptaking, flytting av rusa og rengjøring av ruse og ledegarn. I alt kom det samlede timetallet i 2013 på alt som har med feltarbeidet med rusa på 1202 timer, med arbeid hverdag og helg. Det har i kortere perioder vært leid inn 1 ekstra mann, bl.a. til utsetting og opptak av rusa.

2013 var en varm sommer og vatna hadde høy temperatur. Erfaringene fra 2013 viser at ved en forlengelse av ruseprosjektet *må det kjøpes inn ei ekstra ruse*, slik at selve rusa kan byttes ut 2 – 3 ganger i løpet av året og at ei rein ruse alltid er i bruk. Dette vil være arbeidsbesparende og laksen lokkes lettere til å gå inn i ei ruse som ikke er full av alger og vekster, og har så «tunge» åpninger at disse har lett for å legge seg helt sammen.

Samtlige skjellprøver av laks og sjøørret sendes til NINA for analysering.

Evaluering/vurderinger 2013

Årets *oppgang av laks* (366 stk.) har vært et middels år. Sammenlignet med fjoråret (813 laks) er dette godt under 50 % av fjorårets oppgang, men nokså likt tallet fra 2011 (370 laks), men bra over 2010 –sesongen på 275 laks.

Oppgangen av sjøørret er en god del bedre enn i fjor, men langt unna 2010 - sesongen og særlig 2011- sesongen.

Snittvekta på laksen som sportsfiskerne har fanget i år har gått litt ned; fra 2, 2 og 2, 3 kg de siste åra, til 2, 06 kg i 2013. **Registreringene i rusa viste at i mai/juni (som var den største oppgangsperioden for laks) var 18, 2% av laksen over 700 mm (15, 5 % i 2012), 35, 4 % mellom 600 – 699 mm (24, 1 % i 2012), 46, 3 % under 600 mm (59, 5 % i 2012).** Tendensen er at stor fisk går svært tidlig og svært seint opp, smålaksen kommer opp fra midt i juni og fram til et godt stykke ut i juli. Dette bildet av oppgangen ble enda mer forsterket i år sammenlignet med tidligere år.

Snittvekta hos sjøørreten som sportsfiskerne tok i 2013 var 0, 82 kg, mot 0, 70 kg i 2012, 0, 78 kg i 2011, mens den i 2010 var helt oppe på 1, 15 kg. Og sett i forhold til registreringa i rusa stemmer dette godt.

Antall oppdrettsfisk i forhold til oppgang av laks i 2013 var det samme som i 2012, men på statistikken blir det et større innslag (1, 08 %) enn i 2012 (0, 49 %) da det dette året var et mye høyere tall på registrerte villaks i rusa.

Likevel kan en trygt fastslå at innslaget av oppdrettsfisk i Varpavassdraget er svært lite.

Innslag av laks med lus var i 2013 vesentlig lavere enn i 2012. I 2013 hadde **9, 8 %** av laksen lus, og antall lus på fisken var lite, mot 23, 7 % laks med lus i 2012 og et mye høyere antall lus pr. fisk.

Størrelsen på de få oppdrettslaksene som er tatt i vassdraget i senere åra har økt fra 606 mm i 2011, 745 mm i 2012, til 787,5 mm i 2013.

Fangstene som sportsfiskerne tok i Varpavassdraget var svært små i 2013, og slik har det vært i de senere åra, og med dagens regelverk gjør ikke sportsfiskerne store innhogg i lakse- og sjøørretstammen i vassdraget.

Vassdraget har en ganske solid gytebestand av laks og er godt innenfor rammene for reproduksjon. Selv om sportsfisketiden er forlenget fra 17. august til ut denne måneden, er fangstene av laks i august minimale.

Men for sportsfiskerne og det å ha tilgang til fritidsmuligheter og rekreasjon, er fisket i Varpavassdraget og ei lang åpningstid for fiske uvurderlig. I tillegg er det svært viktig å ha ferdsel av folk i vassdraget for å hindre / unngå ulovlig fiske.

Det er svært negative tall for ål og smolt. Registreringene av disse ble vesentlig dårligere i 2013 enn tallene de senere åra. ***Innslaget av ål i rusa er 18 i år mot 123 for to år siden.***

Smolt som var fast i det ene ledegarnet

Gjenfangst av gytelaks (flergangsgytere) i Varpavassdraget har vært svært lavt de to siste åra.

Det er helt tydelig at et godt oppsyn med mange beslag av garn i havet de siste åra har i år gitt uttelling. Antall fisk med garnskader har gått veldig ned i 2013 i

forhold til 2012 som var et meget dårlig år. I år ble det kun registrert noen få laks med garnskader om våren, ingen om høsten, mot i 2012 hvor 22,4 % av laksen hadde garnskader om høsten.

I motsetning til i 2012 hvor været medførte tørre elver i oktober, hadde fisken god vannstand i elvene hele høsten i år fra begynnelsen av oktober. Dermed bør grunnlaget for ei god gyting for laks og sjøørret være tilstede i 2013.

Laks klar til lengdemåling, skjellprøvetaking og evt. registrering av antall lus

GJENNOMGANG AV ÅRETS DRIFT AV RUSA

Drifting av rusa

Rusa ble satt ut 23. mai med 2 personer med hver sin båt. Plasseringa av rusa var på samme plass som tidligere år; for nerenden av Varpa. Det var mulig for vinterstøinger å passere den ene ledearmen til rusa. Fra midten av juni var det såpass tilgrodd av siv at det var små muligheter til å komme forbi denne ledearmen. Fra den andre uka i juni måtte rusa børstes med kost og skylles en gang i uka, ledegarna annen hver uke. Fra midten av juli måtte rusa vaskes to ganger i uka, ledegarna en gang hver uke. Fra midten av august ble det svært vanskelig å klare å holde ruse og ledegarn reine for alger og vekster. Da vi kom i september ble alt arbeid konsentrert om å klare å holde selve rusa noenlunde rein, slik at det var mulig for fisk å komme seg inn i rusa.

Temperaturen i vatnet var svært høy denne sommeren og utover høsten, og det ble en evig kamp om å klare å holde garnlinet i rusa såpass reint at ikke åpningene i hvert rusekammer la seg helt sammen.

Rusa ble tatt på land 1. november og ble skyllet, vasket og hengt opp på garnstativet til Tangen Produkter for tørking. Et par dager etterpå ble den hengt inn i naustet til Varpavassdraget grunneierlag.

Fra utsetting av rusa og fram til juli ble rusa tømt 3 ganger pr. dag (enkelte dager 4 ganger). Derfra og ut august var det tømning 3 - 5 ganger daglig. I en periode i begynnelsen av september var det 5 ganger tømning daglig, for da begynte oteren å bli veldig nærgående og ivrig etter å jakte rundt rusa. Senere var det tømning 2- 3 ganger daglig.

Ved tømning av rusa er det alltid 2 stamper i båten. Det ble tatt opp 2 – 3 lakser hver gang i stampene, resten av fisken ble stående i rusa og «vente på tur» når det var mye fisk der. Dette tar tid, men det er viktig å gjennomføre tømning/registrering på en forsvarlig måte. All villaks og sjørørret ble målt lengde på, tatt skjellprøver, registrert lus og sår/garnmerker og så sluppet ut igjen. Det høyeste antall fisk som var ved en tømning var 20 laks. Dette var smålaks i midten av juni, og da var FHL med på denne ene tømninga. All oppdrettsfisk tas ut av vassdraget. Denne fisken går til institusjoner.

Fangstene i rusa

I alt ble det registrert 366 villaks i rusa, og dette er på samme nivå som i 2011. Sammenlignet med 2012-sesongen var fangsten i år godt under halvparten av fjorårets fangst.

Den største oppgangen av fisk var i juni, og allerede fra begynnelsen av juli dabbet fangstene fort av. Juli, august og halve september hadde store variasjoner i vannstand og vassføring i Varpelva ut i havet. I flere perioder i sommer var vannstanden så lav at det var umulig for fisk å gå opp i vassdraget.

Når det ble regn og elvene vokste, gikk ikke fisken opp med det samme. Først når vannstanden stabiliserte seg og vatnet ble klart, begynte fisk å gå opp i vassdraget igjen.

I mai og begynnelsen av juni 2013 var laksen større enn det som har vært vanlig de siste åra. Også sent på høsten gikk det opp stor laks, og her ble årets største lakser registrert; 28. september: 950 mm og 1. oktober 940 mm. Samtidig gikk det opp svært mye små laks (400 – 499 mm) i mai/juni sammenlignet med f.eks. 2011-sesongen.

Varpavassdraget er kjent for å ha usedvanlig tidlig oppgang av fisk, derfor burde ideelt sett rusa vært satt ut i månedsskiftet april/mai. Men isen har de siste åra ikke gått før langt ut i mai. På de små røyrgarna som ble satt for øverenden av Varpa siste uka av mai ble det registrert 2 villaks som ble sluppet ut. Begge disse var blitt merket i rusa, i motsetning til tidligere år hvor det alltid har blitt registrert umerket laks på dette røyrfisket i mai.

Fra midten av juli begynte de fleste laksene å få klare kjennetrekke på gytefisk.

De fire oppdrettsfiskene ble tatt om høsten; 19. september, 5. oktober, 14. oktober og 19. oktober. Det som er litt interessant i denne sammenhengen er at omtrent i samme tidsrom i oktober som de 2 siste oppdrettslaksene gikk opp i Varpa, ble også den eneste oppdrettslaksen registrert i fangstfella i Sagfossen.

Tendensen fra de siste år hvor sjørreten gikk stadig tidligere opp i vassdraget, stoppet opp i år. Fra at juli hadde vært beste oppgangsmåned (2011), var vi i år tilbake til «gamle takter»; august var den beste oppgangsmåned for sjørretet. De største sjørretene ble registrert i august.

De fleste flergangsgyterne av laks kom opp i vassdraget i august/september, og dette er helt i tråd med fjoråret. Innslaget av flergangsgytere i Varpavassdraget er usedvanlig lavt.

Prosentvis (%) oversikt over oppgang av laks og størrelsen på laksen i tidsrommet 2013 – 2012 - 2011
Mai/juni (M/J) – juli/august (J/A) – september /oktober (S/O)

	<u>2013</u>			<u>2012</u>			<u>2011</u>		
	<u>M/J</u>	<u>J/A</u>	<u>S/O</u>	<u>M/J</u>	<u>J/A</u>	<u>S/O</u>	<u>M/J</u>	<u>J/A</u>	<u>S/O</u>
< 400 mm	0	5,5	0	0	0,5	0	0	0	0
400 - 499 mm	26,7	35,0	7,4	18,7	21,2	2,0	4,3	27,4	15,6
500 – 599 mm	19,6	16,7	33,3	40,6	43,4	32,7	39,9	59,0	32,1
600 – 699 mm	35,4	24,1	29,7	25,1	26,8	44,9	31,4	4,1	27,5
700 – 799 mm	13,0	3,7	3,7	13,4	8,1	18,4	22,9	2,7	21,1
800 – 899 mm	5,3	0	14,8	1,8	0	2,0	1,5	4,1	3,7
900 – 999 mm	0	0	11,1	0,4	0	0	0	2,7	0

Kanskje er det nødvendig med en forklaring/oppklaring på dette oppsettet;

I første kolonne nedover for 2013 betyr dette at i mai/juni var 26, 7 % av laksen som gikk opp i Varpavassdraget mellom 400 mm og 499 mm, 19, 6 % var mellom 500 og 599 mm, 35, 4% 600 – 699 m, og så videre.

Hvis man sammenligner litt tall fra de ulike årene, kan man f.eks. se at i mai/juni i 2013 var 35, 5 % av laksen i størrelsesgruppe 600 – 699 mm, men det i 2012 var bare 25, 1 % av laks i denne størrelsesgruppen i mai/juni, i 2011 var dette tallet 31, 4 %.

De største avvikene mellom de ulike årene finner vi nok i størrelsesgr. 500 – 599 mm: i 2013 var det bare 19, 6 % laks med denne størrelsen i mai/juni, mens det i 2012 var 40, 6 % og i 2011 39, 9 %. I juli/august var det i 2013 16, 7 % med fisk på denne størrelsen, mens det i juli/august i 2012 var 43, 3 % og i 2011 hele 59, 0 %.

Til sammenligning var det også svært stor forskjell i størrelsesgruppe 400 – 499 mm i mai /juni mellom 2013 og 2011; 26, 7 % svært små laks gikk opp i 2013 mens det i 2011 bare gikk opp 4, 3 % i dette tidsrommet.

Registrert villaks

Totalt ble det i 2013 registrert 366 laks i løpet av rusesesongen. Her er oversikten over oppgang av laks for hver måned de siste 4 årene:

	<u>2013</u>	2012	2011	2010
Mai:	24	18	19	24
Juni:	261	548	169	94
Juli:	31	173	53	101
August:	23	25	20	30
September:	17	35	61	8
Okt/nov:	10	14	48	18

Størrelsen på villaksen

Størrelsen på villaks er fordelt slik i tidsrommet 2013-2010:

	<u>2013</u>	2012	2011	2010
< 400 mm:	3	1	0	2
400 – 499 mm:	105	149	45	48
500 – 599 mm:	74	332	153	106
600 – 699 mm:	122	217	92	96
700 – 799 mm:	40	111	68	20
800 – 899 mm:	19	11	10	3
900 – 999 mm:	3	2	2	0

Største registrerte lakser i rusa i 2013 var 950 mm og 940 mm (i fjor var den største 920 mm og det samme i 2011).

Det er interessant å merke seg 3 ting ang størrelsen til villaksen i 2013;

1. Den størrelsesgruppa som det var flest laks i var fisk mellom 600 og 699 mm. Alle de andre årene har den største gruppa vært fisk mellom 500 mm og 599 mm.
2. Samtidig ble det i år tatt mye mer små fisk mellom 400 mm og 499 mm (sett ut fra mengden fisk som gikk opp det året) enn i perioden 2010 – 2012.
3. Det ble i 2013 også tatt mer stor laks (800 mm – 999 mm) enn noen gang før.

Registrert sjøørret

Det ble i 2013 registrert oppgang av 115 sjøørret. I 2012 ble det registrert 82 sjøørret, i 2011 216 stk og i 2010 155 stk. Her er oversikten over oppgang av sjøørret for hver måned de siste 4 årene:

	<u>2013</u>	2012	2011	2010
Mai:	0	15	21	4
Juni:	6	6	16	17
Juli:	28	18	121	17
August:	39	20	16	53
September:	31	21	22	24
Okt/nov:	11	2	20	30

Tallene her viser at i 2013 gikk det svært lite sjøørret opp i vassdraget før vi kom i juli, mens det tidligere år har gått opp en del fisk allerede i mai.

Størrelsen på sjøørreten

	<u>2013</u>	2012	2011	2010
< 300 mm:	12	15	48	47
300 – 399 mm:	42	36	82	74
400 – 499 mm:	35	19	61	34
500 – 599 mm:	26	6	21	10
600 – 699 mm:	13	0	4	0
700 – 799 mm:	0	3	0	0
800 – 899 mm:	0	3	0	0

I 2013 så vi et usedvanlig stort innslag av fisk på størrelse mellom 500 mm og 700 mm sammenlignet med tidligere år.

Fanget fisk som ikke var klippet i rusa i 2013

Tidligere år har det alltid blitt tatt laks om våren som ikke har vært klippet i rusa på røygarna, eller om høsten på røygarna. I år ble det ikke registrert en eneste fisk som ikke har vært klippet. Det kom 2- 3 tilbakemeldinger fra sportsfiskere om at det var tatt fisk som ikke var klippet, men ved nærmere kontroll av disse laksene viste det seg at de var blitt klippet.

Fisk med skader

(Det vises til de 3 delrapportene for mer spesifikk informasjon om skader på laks).

I mai/juni var det skader på 13 laks (dvs. 4, 6 % av oppgått laks). Sår over rygg og foran spor på ryggen har i alle år gått igjen på laks i Varpa, og vår/tidlig sommer var det 2 laks med disse sårskadene, og mye tyder på at det er *oter* som har prøvd å ta fisken.

Det som er mest interessant, og nytt i år, er de svært store åpne kjøttsårene på rygg og i siden på laks, og her var det store kjøttbiter borte. 2 laks hadde disse sårene i juni, og 12. juli ble også 2 laks registrert i rusa med svært store sår på rygg og i siden på laksen. Bilder som ble sendt inn til ulike fagfolk ga samme tilbakemelding; *dette var skader fra sel*.

I midten av juli ble 4 sel observert inn i Varpvågen, 2 av disse helt inne ved elvemunningen.

I løpet av de siste 14 dagene i juli kom det ikke laks opp i Varpa.

Høsten 2013 ble det i september registrert 5 laks (18, 5 % av oppgått laks) med skader: 2 laks med sår på ryggen foran sporen og 3 laks med sår på ryggen.

Det er altfor mye skader på laks i Varpa.

Garnskader

Det er gledelig å se at mengden laks med garnskader i 2013 har gått veldig tilbake, særlig i forhold til 2012. I 2013 hadde 1, 09 % av laksen garnskader, og det ble kun registrert garnskader i juni. Det var laks mellom 520 mm og 670 mm som hadde garnskader. De siste årene har innslag av garnskadd laks særlig vært et høstfenomen. (28, 5 % av laksen i september 2012 hadde garnskader). I 2012 hadde totalt 4, 55 % av laksen garnskader.

Oter, ørn og sel

Problemet med oter og ørn i Varpavassdraget er grundig beskrevet i tidligere ruserapporter. I år kom det meldinger fra turfolk om rester av flere døde lakser langs Varpaelva i september.

På ei befarings av SNO, Tysfjord kommune og Tangen Produkter i september langs Varpelva ble det ikke funnet rester av død laks.

Oter ble flere ganger fra midten av august og til et stykke ut i oktober observert i området ved rusa, og i ett tilfelle var oteren ca. 5 m utenfor ruseåpningen. Alle

sårene på laksen tyder på at oteren jakter på laksen. Hvor mye fisk den klarer å ta, er vanskelig å si. Ikke noe tyder på at oteren er inne i rusa.

Ørner satt daglig ved elvebredden for nerenden av Varpelva, i ei stor osp ved Varpa på sørsiden av rusa og i ei stor osp ved Kvannelva midt mellom Varpa og Kvannvatnet. Fra midten av september fløy den og overvåket Varpa og Kvannvatnet kontinuerlig.

Problematikken med sel er ny av året, i hvert fall sel og skader på fisk i forbindelse med ruseprosjektet. Sannsynligvis har sel spist en god del laks i sommer utenfor elvemunningen. I hvert fall er det trolig at selen i lange perioder i sommer har skremt laksen fra å gå opp i Varpa.

Oppdrettslaks

I 2013 ble det tatt 4 oppdrettslaks i rusa. I 2012 var dette tallet også 4, i 2011 var det 10 oppdrettslaks og i 2010 var det 13 oppdrettslaks.

Innslaget oppdrettslaks i forhold til villaks var at det kom opp **1, 08 %** oppdrettslaks, og dette er svært positivt tall. Det kom opp 1 oppdrettslaks i september og 3 stk i oktober. I forhold til oppgangen av laks om høsten 2013 i Varpavassdraget, utgjorde oppdrettsfisken 12, 9 %.

Oppdrettsfiskene 14. og 19. oktober var hunnfisk, fulle av rogn.

Ingen av oppdrettslaksene hadde lus.

Snittvekta på oppdrettslaksen i 2013 var 787, 5 mm, og dette er større fisk enn i 2012 (745 mm) og i 2011 (606 mm).

Det er interessant at i samme tidsrom i midten av oktober som det ble registrert oppdrettslaks i Varpa, ble det også registrert oppdrettslaks i fangstfella i Sagfossen i Hamarøy.

Lus

I forhold til 2012-sesongen var det i år en sterk nedgang av lus på laksen. **I 2013 ble det registrert lus på 9, 8 % av villaksen**, mens det i 2012 var 23, 7 % laks med lus. (i 2011 3, 5 % og i 2010 8, 4 %)

Totalt i 2013 hadde 36 laks lus. **I snitt var det 2, 6 lus pr. laks.**

Mest antall lus på en laks var 8 stk.

Oversikt 2013 over antall laks med lus pr. måned, og antall lus i snitt:

Mai	5 laks (20, 8 %)	4 lus pr. laks
Juni	24 laks (9, 2 %)	2 lus pr. laks
Juli	2 laks (6, 4 %)	3, 5 lus pr. laks
August	3 laks (13, 0 %)	5 lus pr. laks
September	2 laks (11, 8 %)	2, 5 lus pr. laks
Oktober	0 laks med lus	

Det ble ikke registrert lus på sjøørret eller oppdrettslaks.

Oversikt over lus fra 2012, 2011 og 2010 –sesongen:

<u>2012:</u>	23, 7 % laks med lus
	2, 4 % sjøørret med lus
	0 % oppdrettslaks med lus
<u>2011:</u>	3, 5 % laks med lus
	4, 2 % sjøørret
	11, 1 % oppdrettslaks
<u>2010:</u>	8, 3 % laks med lus
	0, 6 % sjøørret
	23, 1 % oppdrettslaks

Oversikt 2012-sesongen og lus pr. måned

Mai/Juni:	18, 9 % fisk med lus	Snitt 5 – 6 lus	0 % sjøørret
Juli/August:	40, 2 %	Snitt 9 – 10 lus	5, 3 % sjøørret
Sept/Okt:	12, 2 %	Snitt 5 lus	0 % sjøørret

Feit fisk

Det er svært positivt at i 2013 var både laks og sjøørret feit. Både i 2012 og 2011 ble det registrert en del mager fisk, og det var da særlig innslag av mager sjøørret.

Oppsyn

I perioden 2010 – 2011 var det nedgang i antall laks med garnskader, men i 2012 økte dette tallet veldig. Derfor var det sett med spenning på hvordan det ville bli i 2013. Særlig viktig var aspektet med garnskadd fisk fordi det lokale SNO-oppsynet har fungert veldig bra de siste årene, og det har vært beslaglagt mye garn i sjøen i Nord-Salten, og særlig i området på «innersida» mot Varpvågen.

Det var svært positivt at det var kun 1,07 % av laksen som hadde garnskader (4,55 % i 2012), og dette var skader på fisk som kom opp i juni. Det store innsalget av garnskadd fisk om høsten, slik som det hadde vært de senere åra, uteble fullstendig.

Det er ingen tvil om at den gode oppsynsjobben som utføres i sjøen lokalt i regionen har gitt uttelling i år.

Vi sliter ennå med ulovlig garnfiske i selve Varpavassdraget. Derfor er det positivt med en sportsfiskesesong som varer hele august. Det er svært få sportsfiskere som fisker uten kort og som fisker i ulovlige soner.

Grunneierlaget har engasjert samme oppsynsmann i vassdraget som har tilsyn med sjøen, men det er et så stort havområde og er en så omfattende jobb at det blir lite tid til oppsyn i vassdraget (og i følge Statens Naturoppsyn sentralt, kan ikke oppsyn i vassdraget skje i regi av SNO. Her må grunneierlaget engasjere oppsynsmannen privat). Varpavassdraget grunneierlag/Tangen Produkter har også fått Tysfjord kommune på banen, og det utføres en del oppsyn i de øvre vatna av kommunal tjenestemann.

Det er særlig et ulovlig garnfiske i Mellomvatnet og Kvannvatnet, begge to de øverste lakseførende vatna sør og nord i Varpavassdraget. Dessverre har tips om ulovlig garnfiske kommet for seint, og i mange tilfeller er det altfor mange som ikke innrapporterer når de observerer ulovlig fiske.

På befaringa langs Varpelva i september (SNO, Tysfjord kommune, Tangen Produkter) ble det helt for øverenden av elva ved utløpet fra Varpa, funnet et 18 omf. garn gjemt i ei bergsprekk. Sannsynligvis hadde garnet blitt brukt til å sperre utløpet og fisk på oppgang ble tatt. Garnet var nok gjemt der til bruk også senere i høst.

SNO og Tysfjord kommune på befaring/kontroll i Varpelva ut mot Varpvågen

Beslaglagt garn

Smolt

I 2013 var det en sterk nedgang i antall registrerte smolt i rusa. Det ble totalt registrert **13 smolt**.

Registrering av smolt var fordelt slik på månedene:

Mai:	7
Juni:	4
Juli:	0
August:	0
September:	2
Oktober:	0

Registrering av smolt 2012 :	26
	2011: 46
	2010: 59

Ål

Liksom innslaget av registrert smolt har gått veldig tilbake, er dette enda mer gjeldene for ål i 2013. Lengden på ålen lå i år på mellom 70 og 90 cm.

I 2013 ble det registret **19 ål**, fordelt slik:

Mai:	0
Juni:	0
Juli:	6
August:	13
September:	0
Oktober:	0

Registreringer av ål i perioden 2012 – 2011 – 2010:

	<u>2012</u>	<u>2011</u>	<u>2010</u>
Mai:	0	3	1
Juni:	0	6	1
Juli:	0	23	4
August:	16	12	38
September:	28	24	20
Oktober:	9	29	9
<u>Totalt</u>	<u>2012: 53</u>	<u>2011: 97</u>	<u>2010: 73</u>

Gjenfangst av villaks

I 2013 ble det fastslått at av 366 laks var helt sikkert 29 av disse også merket i fjor. Av årets oppgang utgjør dette **7,9 %**.

I 2012 var dette tallet 5,7 % og i 2011 ca. 20 %.

Tallene for 2013 og 2012 er svært lave, uten at det er mulig å si noe sikkert om grunnen til disse lave tallene. Ca. 20 % i 2011 er litt mer mot det som man anser som en normal gjenfangst.

Gyteforholdene høsten 2013

Fra at elvene var ganske små i siste del av september og noen dager ut i oktober, ble vannstanden svært god resten av høsten. Alt skulle derfor ligge til rette for at laks og sjørørret i år hadde gode gyteforhold i Varpavassdraget, i motsetning til fjoråret hvor elvene var så å si tørre hele oktober.

Her er det fisk i rusa

Andre spørsmål/momenter / vurderinger fra 2013-sesongen

Årets tynningsfiske med garn i vassdraget ga fangst på 1 vinterstøing (505 mm) i Storvatnet 6. juni. Fisken var levende og ble sluppet ut igjen. Vinterstøinger langt ut i juni er et vanlig fenomen i Varpavassdraget. Sportsfiskerne slapp ut 4 vinterstøinger i juni i Varpa.

Utgangstidspunkt for smolt og vinterstøinger er en veldig interessant sak. I år ble det registrert smolt på utgang fra 28. mai til 7. juni. 1. juni hadde en smolt gått seg fast ca. 10 cm fra ytterkanten av det ene ledegarnet i rusa.

Det har blitt brukt mye tid på å fortløpende plukke ut ørret - og røyeyngel fra ledegarna. Når fisken blir stående 2-3 dager i garna begynner den å lukte veldig, og lukta blir sittende i selve garnet. Desto varmere vatnet blir, jo snarere lukter det av fisken og den går veldig raskt i forråtnelse, og når ledegarn og ruse tas opp om høsten lukter det fra de stedene i ledegarna hvor død småfisk har blitt stående i flere dager. Tidligere år har det blitt observert at ål har samlet seg rundt rester av død fisk og slimrester av fisken i ledegarna. I år ble det brukt mye tid på å fjerne død fisk så fort som mulig, og det har ikke blitt observert ål langsmed ledegarna.

I 2013 var ruse og ledegarn i dårligere forfatning enn noen gang før når det gjaldt algevekst og skitt. Flere plasser var det så å si helt tett av skitt mellom garnmaskene. Det ble enormt tidkrevende å vaske og reingjøre ruse og ledegarn. Fra begynnelsen av september og resten av sesongen ble arbeidet konsentrert om å klare å holde selve ruselinet så reint som mulig.

Ei svært skitten ruse i begynnelsen av september

Ved enkelte tømminger av rusa var det tett med *stingsild* i hver rusepose. Ved ei tømming hvor det ikke var laks, men mye stingsild, ble rusa med all stingsild tømt i en stamp og telt. Det viste seg at det da var 924 stingsild i rusa.

Prosjekt Utmark var 5. november i Kvannelva for å telle gytelaks. I år var det ei sein gyting i vassdraget, men ikke så sein at dette ble ei vellykket telling. Øverst i Kvannelva ble det registrert 2 utgytte smålakser, og videre nedover i elva var det mange gytegroper (1/3 av elva ble dykket i). Vannstanden for telling var perfekt, men sikten var bare 2 m, og da blir ei effektiv telling vanskelig. Med slik vannstand og så dårlig sikt, egner nok Kvannelva seg best for 2- manns telling.

Lusa på laksen sitter mest på hodet og særlig gjellelokkene. Det anslås at i Varpavassdraget er 90 % av all lus på hodet, de resterende lusene er i buken bak mot sporen. Dette var tilfellet i fjor, og slik var det også nå i 2013. Samtidig er det helt åpenlyst at det er svært lite laks som hopper i vatna. De fleste fiskene bare vaker i overflata, og generelt virker det som om fisken går dypere i vatnet enn tidligere.

Sportsfiskefangstene viser samme tendens som de 2-3 siste åra; det blir stadig mindre fangst på makk. I år har flest fisker blitt tatt på sluk. Men det aller meste av sportsfisket foregår fortsatt med makk og dupp.

I området der rusa står i Varpa, vokser det stadig mer siv, og det endrer seg hvor sivet vokser. I år måtte rusa flyttes 1 gang, men sannsynligvis må dette utføres 2 ganger de neste åra.

Det er ønskelig å kunne få satt ruseprosjektet inn i et lengre tidsperspektiv. Dersom FHL viderefører støtten, vil dette sannsynligvis bli for tidsrommet 2014 – 2016, altså et 3 års perspektiv. Det hadde vært veldig bra om det allerede nå var mulig å få signaler på gjennomføring av ruseprosjektet t.o.m. 2019, da hadde det vært et 10-års overvåkingsprosjekt. I følge DN har det vært svært ønskelig med et overvåkingsprosjekt som har et tidsperspektiv på minst 15 år, noe som er normalt i forsknings-/overvåkingsammenheng.

En fin laks i rusa

RUSEPROSJEKTET I 2014

Det hadde vært flott dersom isen kunne gå av vatna i slutten av april, da kunne rusa vært satt ut rekordtidlig, og vi ville fått tall på hvor mye fisk som går opp i vassdraget svært tidlig på våren.

Det legges opp til at Tangen Produkter trekker inn en ekstra mann mer i feltarbeidet enn tidligere. Ruseprosjektet er så krevende arbeids- og tidsmessig, særlig når det er like stor aktivitet i helgene som på hverdagene, at arbeidsbelastningen blir stor med bare en mann i kontinuerlig jobb.

Det skal kjøpes inn ei ekstra ruse, slik at det blir lettere å ha ei rein og effektiv ruse stående i Varpa, og bestilling av ny ruse gjøres i januar. Da kommer rusa spesialmontert ut fra dybde og forholdene i Varpa. Det vil gå mye tid bort til utskifting av ruse og montering/demontering, men det er nok verdt dette ekstraarbeidet. Fortsatt må ledegarna renskes og børstes jevnlig utover sommeren og høsten.

Tangen Produkter har vært i samtaler med Fylkesmannen i Nordland ang. mulige tiltak for å hindre /reducere veksten av siv i vassdraget, særlig i enkelte områder i Varpa. Dette vil på nytt bli debattert vinteren 2014.

Erfaringen fra de to siste åra tilsier at ***rusa må flyttes en gang hver sommer*** fordi en økende vekst av siv langsmed land gjør at rusa må flyttes lenger utpå. Nå ser vi også at det begynner å vokse partier med siv ganske langt utpå vatnet, så det er ikke usannsynlig at rusa senere må flyttes to ganger pr. sesong.

Tangen Produkter, Hamarøy kommune og Tysfjord kommune har i flere år ytret ønske om å ***utvide ruseprosjektet til også ha ei ruse som registrerer all utgang av smolt og vinterstøinger***. Da ville det også vært mulig å se om laks og sjørret vil vandre opp og ned av vassdraget i løpet av sesongen, samt å få se om utgytt laks blir å gå ut i havet igjen allerede i oktober/ tidlig november.

Det legges i 2014 opp til å ha ***telling av gytelaks i vassdraget i oktober***, og at FM / PU varsles straks vannstanden er passende, slik at tellinga kan gjennomføres på kort varsel.

Varpavassdraget grunneierlag/ Tangen Produkter vil vinteren 2014 jobbe med å prøve å få fellingstillatelse på sel. Dersom det samme problemet med sel som var i 2013 skulle dukke opp i 2014, kan sel som er til skade for villaks- og sjørretbestanden felles dersom tillatelse gis, uten at det i forkant må til et tidkrevende papirarbeid når selen allerede er blitt et problem for fisken.

Samtidig vil det også bli søkt om å få fellingstillatelse på en oter. (Vi vet at i 2012/2013 har 4 oterfamilier holdt til i området Varpelva, Varpa, Kvannelva, Kvannvatnet).

Grunneierlaget og Tangen Produkter vil arbeide for å få et enda bedre oppsyn i Varpavassdraget, og det hadde vært ønskelig å få trukket SNO inn i arbeidet med tilsyn i den anadrome delen av vassdraget. Erfaringen fra de senere åra viser at det er helt nødvendig å få bukt med ulovlig garnfiske som er til stor skade for villaks- og sjørretbestanden i Varpavassdraget.

Kommunene i Nord-Salten er svært positiv til Fylkesmannen i Nordland og oppdrettsnæringa/FHL sin interesse og aktive holdning for å satse på ruseprosjektet i Varpa. Dette prosjektet gir svært mye kunnskap om mange forhold i et anadromt vassdrag med flere korte elver og mange vann, og er til stor hjelp i forvaltningen av villaksstammen, og viser utviklingen/tendensen til de ulike fiskestammene som går opp fra havet.